

GREVA MUNCITORILOR DE LA TUNELUL TELIU DIN 1929

NELLY MITRU

Ca și în restul țării, și în județul Brașov muncitorii au luptat împotriva exploatării crescînde în anii crizei economice din 1929—1933, avînd în frunte pe comuniști. În Brașov exista o puternică organizație locală a P.C.R., care îndruma și controla activitatea celulelor din marile întreprinderi și cartiere ale orașului.

Activitatea acestei organizații se făcea simțită în toate acțiunile importante. Numărul mare de manifeste, broșuri și ziare răspîndite printre muncitori și pe străzile orașului confirmă faptul că munca propagandistică a P.C.R. era puternică. Direcția județeană a poliției Brașov înainta Direcției generale nenumărate rapoarte care vorbeau despre intensa activitate a P.C.R., desfășurată în oraș¹.

Organizația locală a P.C.R.-Brașov nu îndruma numai activitatea muncitorilor din oraș, ci și a celor din zona orașului, a celor din Zărnești, Codlea, Purcăreni, Zizin, precum și Teliu².

În cursul desfășurării luptelor din perioada crizei economice s-au întărit legăturile P.C.R. cu masele și au crescut rîndurile partidului în special cu elementele cele mai combative ale clasei muncitoare.

În cadrul luptelor de clasă din această perioadă se înscrie și greva muncitorilor de la tunelul Teliu. Cei peste 800 de muncitori de la construcția tunelului au declarat grevă în ziua de 5 februarie 1929³. Ei erau angajați ai întreprinderii „I. Berger” (care concesionase lucrările pentru executarea tunelului liniei ferate Brașov—Brăila⁴ de la stat) și duceau o viață plină de lipsuri și greutate, ca și muncitorii altor întreprinderi, datorită, în primul rînd, salariilor mici pe care le primeau. Acționarii firmei nu se dădeau în lături de la folosirea oricărui mijloc pentru a-și asigura profituri cît mai

¹ *Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din România*, vol. 11, Edit. politică, București, 1962, p. 177—178.

² Arh. st. Brașov, fond. Prefectura, inv. nr. 83, din 5 decembrie 1928.

³ „Gazeta Transilvaniei”, Brașov, nr. 16, din februarie 1929.

⁴ Arh. st. Brașov, fond. Prefectura, act. nr. 165, inv. nr. 120, din 13 februarie 1929, f. 2.

mari, între care prelungirea zilei de muncă și neplata orelor suplimentare erau cele mai obișnuite. Muncitorii de la tunelul Teliu erau obligați, astfel, să lucreze peste cele opt ore legale fără a primi vreun spor de salariu, deși în contractul colectiv era stabilit acest lucru. Excepție făceau agenții și oamenii de încredere ai firmei, pe care aceasta îi folosea în vederea dezbinării muncitorilor.

Referindu-se la principala cauză a grevei, și anume salariul, comandantul Companiei de jandarmi din Brașov raporta prefectului, în 7 februarie 1929, următoarele: „În după amiaza zilei de 5 februarie 1929, lucrătorii de la tunelul Teliu au refuzat să intre în lucru, pînă la soluționarea pretențiilor pentru majorarea salariilor”⁵.

Alături de această cauză fundamentală se adaugă și altele, subordonate ei, care au ridicat pe muncitori la grevă, cum ar fi condițiile necorespunzătoare de muncă, abuzurile săvârșite de conducere, în general condițiile mizere de trai. Referindu-se la această situație, „Gazeta Transilvaniei” arăta că „în timpul grevei de la tunelul Teliu, ieșind la fața locului — este vorba de prefectul județului Brașov, dr. Aron Suciuc —, s-a convins că muncitorii duc un trai prea puțin omenesc”⁶. În continuare se arată că, „neajungîndu-le banii nici pentru hrană din cauza speculei negustorilor”, muncitorii, pentru a nu plăti o chirie prea mare, și-au zidit „barăci subterane, scunde, întunecoase și nesănătoase”. Pretextînd grija față de muncitori, firma a pus la dispoziția lor barăci, dar contra unei sume ce întrecea cu mult posibilitățile lor materiale⁷.

La cauzele de mai sus se adaugă și atitudinea brutală a jandarmeriei, care era solicitată în diferite ocazii de firmă, în favoarea ei, împotriva muncitorilor. În această privință, Comisia regională a Sindicatelor muncitorești din Brașov arăta următoarele, în scris, prefectului din localitate: „Muncitorimea română de la tunelul Teliu este persecutată și maltrată de domnul șef de jandarmi din Teliu... în această acțiune șeful de jandarmi a avut un rol important, luînd la bătaie pe muncitori și soțiile lor, calificîndu-i de bolșevici...”⁸.

Cele relatate mai sus sînt confirmate și de patru certificate medicale, semnate de medicul dr. Soterius și eliberate între 3—4 februarie 1929 muncitorilor: Mihail Hess, Petru Biriș, Ioan Ciotea și Ioan Nagy⁹.

Abuzurile șefului de post din Teliu nemulțumesc într-atît masele, încît acestea impun prefectului să solicite mutarea sa din localitate: „În urma deselor reclamații din partea locuitorilor din comuna Teliu în contra șefului de

⁵ Arh. st. Brașov, fond. Prefectura, inv. nr. 141, din 7 martie 1929, f. 2

⁶ „Gazeta Transilvaniei”, Brașov, nr. 47, din 5 mai 1929.

⁷ Ibidem.

⁸ Arh. st. Brașov, fond. Prefectura, act. nr. 165, inv. nr. 120, din 13 februarie 1929, f. 2.

⁹ Ibidem, f. 3, 4, 5, 6, de unde extragem: „Certificat medical”: „Se certifică de subsemnatul dr. în medicină și chirurgie că am examinat în ziua de azi pe lucrătorul Nagy Ioan și am constatat că prezintă la spate o plagă hemoragică provocată de o lovitură puternică. Incapacitate de muncă 2—3 zile. Tunelul Teliu, la 4 februarie 1929. ss/Soterius”.

post, din acea comună, vă rugăm să binevoiiți a dispune de urgență ca numitul șef de post să fie necondiționat mutat din județul nostru, care prin purtarea lui abuzivă în județul Brașov, ne face imposibil de a-l mai tolera în comunele noastre”¹⁰.

Luînd în considerare numai această cauză imediată a grevei lucrătorilor de la tunelul Teliu, „Gazeta Transilvaniei“, din 1 martie 1929, arăta că motivele încetării lucrului sînt străine de condițiile de salarizare ori de muncă. Astfel, se conchidea că „mîini străine au intervenit între pașnicii lucrători de la această întreprindere, care au tulburat pacea și au azvîrlit pe lucrători în brațele grevelor, deci ale șomajului”¹¹. Prin acest articol se urmărea înducerea în eroare a muncitorilor din alte întreprinderi din Brașov și din țară asupra cauzelor reale ale grevei, încercîndu-se, totodată, o provocare împotriva P.C.R. și o desolidarizare cu muncitorii greviști.

Semnificativ este însă faptul că muncitorii nu s-au lăsat înșelați și, concomitent cu greva lucrătorilor de la Teliu, din aceleași motive, au declarat grevă și lucrătorii de la mina Căpeni¹². Referindu-se la cele două greve, de la tunelul Teliu și de la mina Căpeni, se sublinia în continuarea articolului din „Gazeta Transilvaniei”: „Este trist că lucrătorii au încetat lucrul la aceste întreprinderi chiar acum, cînd atît în regiunea Brașovului, cît și în toate centrele din țară crește zilnic numărul lucrătorilor fără lucru”¹³. Încheierea articolului nu reprezintă altceva decît o încercare de a convinge pe muncitori să renunțe la revendicările lor și să reia lucrul, în condițiile anterioare declarării grevei.

O dată cu declanșarea grevei din 5 februarie 1929, P.C.R., prin organizația locală, a luat măsuri pentru conducerea acestei acțiuni în vederea soluționării favorabile a revendicărilor muncitorilor greviști. De pildă, în ziua de 28 februarie 1929 a avut loc o întrunire în sala restaurantului „Bercu“, la care au participat toți muncitorii greviști și unde au luat cuvîntul mecanicul Augustin Zlăgneau, în limba română, și Andrei Domokos, în limba maghiară. Vorbitorii au arătat, între altele, că „toți capitaliștii exploatează munca și viața muncitorilor, de pe urma cărora își formează capitaluri de miliarde pe care le cheltuiesc... în viligiaturile ce le fac prin străinătate, iar muncitorimea moare de foame...” și au subliniat că „lupta ce o duc este spre binele tuturor”¹⁴.

Cu prilejul altei adunări a greviștilor, în ziua de 4 martie 1929, s-au formulat și revendicările față de firmă. Din cele 13 puncte, cele mai importante erau următoarele: reprimirea la lucru a tuturor muncitorilor, urcarea salariului cu 30%, respectarea muncii de 8 ore și alte îmbunătățiri¹⁵.

¹⁰ Arh. st. Brașov, fond. Prefectura, act. nr. 165, inv. nr. 120, din 13 februarie 1929, f. 6.

¹¹ „Gazeta Transilvaniei“, Brașov, nr. 22, din 1 martie 1929.

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Arh. st. Brașov, fond. Prefectura, inv. nr. 136, din 1 martie 1929, f. 2.

¹⁵ Ibidem, inv. nr. 141, din 7 martie 1929, f. 2.

Cu același prilej s-au pus în discuție măsurile luate de firmă și cele ce au fost adoptate sau urmau a fi adoptate de greviști. S-a arătat că firma a luat măsuri spre a lovi în muncitorii greviști, în primul rând prin faptul că îi considera din momentul declanșării grevei concediați și nu accepta revendicările privind îmbunătățirea situației lor. În al doilea rând, căuta să lovească în mișcarea grevistă, angajând alți muncitori. Astfel, prin intermediul „Diviziei C.F.R. au fost trimiși doi indivizi în comuna Întorsura Buzăului, pentru a angaja 40 de muncitori, care să continue munca urgentă la tunel”¹⁶. Muncitorul Iosif Zercula a demascat însă pe oamenii firmei care s-au deplasat la Întorsura Buzăului, ei fiind controlorul Neagu și supusul german Stefani¹⁷.

Spre a contracara lovitura firmei, cițiva muncitori de la tunelul Teliu au plecat chiar în noaptea de 4 martie 1929 la Întorsura Buzăului cu misiunea de a împiedica venirea la lucru a unor muncitori străini „care ar dori să se angajeze”¹⁸. În același timp au fost date de către organizația locală de partid, prin Zlăgneanu și Domokos, instrucțiuni ca „greviștii care locuiesc în comuna Întorsura Buzăului să împiedice pe aceia care ar voi să muncească la tunel”¹⁹. Dar trebuie menționat că și în primele zile ale grevei s-au luat măsuri pentru prevenirea de angajări din partea firmei. Astfel, încă înainte de deplasarea muncitorilor amintiți la Întorsura Buzăului, Ferato Dominico a supravegheat împreună cu alți doi muncitori greviști șoseaua dinspre Teliu și Mărcuș²⁰. Acest fapt dovedește o dată mai mult buna organizare a grevei din partea comuniștilor.

În timpul grevei se constată din nou rolul oprimator al jandarmeriei din Teliu, care, cunoscând măsurile luate de firmă pentru angajarea de muncitori, cît și pe cele luate de muncitori, a reținut în seara de 4 martie 1929, pe la orele 20, pe Iosif Zercula și alți trei muncitori la postul local de jandarmi²¹. Această măsură n-a reușit însă să slăbească lupta muncitorilor pentru drepturile lor, n-a putut opri pe muncitorii de la tunel să ia legătura cu țărani din Întorsura Buzăului spre a-i lămuri de justațea acestei lupte. Ei au reușit astfel să zădărnicească încercarea de spargere a grevei.

În timpul grevei, muncitorii au primit îndrumări prețioase de la conducerea locală a P.C.R. prin delegații săi și ai Sindicatelor unitare locale. Prin oamenii săi, P.C.R. a demascat și legătura existentă între firmă și reprezentantul Inspectoratului Muncii, în persoana lui Munteanu. Fiind în serviciul firmei, el a fost demascat de muncitori, care au strigat: „Jos cu acest trădător!”²².

Organizația locală a P.C.R. și-a îndreptat permanent eforturile spre a organiza în condiții cît mai bune lupta greviștilor. La întrunirile lor, care au

¹⁶ Arh. st. Brașov, fond. Prefectura, inv. nr. 141, din 7 martie 1929, f. 2

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem, nr. 144, din 14 martie 1929.

²¹ Ibidem, inv. nr. 140, din 7 martie 1929, f. 2.

²² Ibidem.

avut loc la intervale scurte de timp, s-a stăruit și asupra necesității și a rolului solidarității muncitorilor în asigurarea victoriei depline. S-a arătat, de pildă, că, dacă cei 15 000 de muncitori din Brașov ar deveni solidari în organizare, „nu numai că am putea face demonstrație pe stradă, dar am putea merge cu ciocanele să spargem zidurile și să eliberăm pe conducătorii noștri din închisorile burgheziei”²³.

Grija P.C.R. pentru asigurarea și menținerea solidarității muncitorilor de la Teliu s-a concretizat, între altele, și în ajutorarea lor materială, în vederea creării posibilității prelungirii duratei grevei. Acțiunile, manifestările de solidarizare a muncitorilor au fost numeroase. Muncitorii de la Vulcan și Zărnești, de pildă, au ajutat pe greviști cu salariul pe o zi²⁴; minierii de la mina de cărbuni „Concordia” au ținut o adunare generală în 3 martie 1929, la care au hotărât ca fiecare muncitor să contribuie cu câte 200 de lei pentru ajutorarea greviștilor de la Teliu, „spre a-și continua greva începută, căci în caz contrariu ar fi expuși să moară de foame”²⁵. Cu aceeași ocazie s-a arătat că suma de 50 000 de lei este numai un mic acot față de sumele ce urmează să le primească greviștii peste câteva zile de la muncitorii altor firme²⁶.

În asemenea condiții, greviștii de la tunelul Teliu erau pregătiți să lupte „chiar trei luni de zile” pentru ca să-și ajungă scopul²⁷. În vederea satisfacerii revendicărilor lor, muncitorii au trimis și o delegație la București, compusă din greviștii Busuioc și Pirik, care trebuiau să se prezinte la Ministerul Muncii spre a cere urgentarea unei anchete la fața locului „pentru a se convinge de mizeria muncitorilor greviști”²⁸.

După cum s-a mai arătat, conducerea firmei a făcut numeroase și variate încercări pentru a sparge greva de la tunelul Teliu: angajarea unor muncitori străini pentru lucrările tunelului, acceptarea tratativelor, folosirea jandarmeriei împotriva greviștilor, atragerea Inspectoratului Muncii etc. Semnificativă este în acest sens manevra inspectorului Popea, care încearcă să dezbină pe greviști prin false promisiuni ce aveau menirea să spargă unitatea lor. În ziua de 9 martie 1929, deci la o lună de la declararea grevei, în numele firmei, inspectorul Popea arată condițiile propuse pentru reînceperea lucrului. Firma se angaja să reprimească deocamdată numai o sută de muncitori, urmînd ca peste 3—4 săptămîni să fie reprimiți pînă la 600 de muncitori²⁹.

Greviștii nu s-au lăsat însă induși în eroare și în ziua de 10 martie 1929 au convocat o adunare generală în sala cinematografului „Modern”, unde Zlăgheanu și Domokos au demascat din nou firma, arătînd că ea „le

²³ Arh. st. Brașov, fond. Prefectura, inv. nr. 142, din 12 martie 1929, f. 2.

²⁴ Ibidem, act. nr. 165, C, inv. nr. 146, din 14 martie 1929, f. 2.

²⁵ Ibidem, inv. nr. 139, din 5 martie 1929, f. 1.

²⁶ Ibidem, act. nr. 165, C, inv. nr. 146, din 14 martie 1929, f. 2.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem, act. nr. 165, C, inv. nr. 146 din 14 martie 1929, f. 2.

²⁹ Ibidem, nr. inv. 147, din 16 martie 1929, f. 2.

întinde diferite curse prin comisiile compuse din autorități, care vin să aplaneze conflictul, însă aceștia în ascuns sînt unelte ale firmei“³⁰. Demn de relevat este și faptul că la această adunare, alături de muncitorii greviști, au participat și soțiile lor — printre care este amintită soția lui Brătianu³¹, unul dintre conducătorii grevei.

Greviștii au hotărît să continue greva. Și din nota Siguranței nr. 1949, datată 16 martie 1929, rezultă că „Brătianu, Pirik, Domokos, Kubisci Ioan și Vereb Istvan au legături cu Sindicatele comuniste, care în mod indirect îndeamnă la continuarea grevei“³².

Cu ajutorul comuniștilor s-a realizat o legătură permanentă între greviști și conducerea organizației locale a P.C.R., care, după cum s-a arătat, dădea indicații prețioase în momentele hotărîtoare ale desfășurării grevei. Pe lângă organizarea întrunirilor regulate, în cadrul cărora se discuta întreaga activitate grevistă, P.C.R. a inițiat și acțiuni de solidarizare a muncitorilor din alte centre cu greviștii de la Teliu³³. Totodată a luat măsuri pentru lămurirea țăranilor cu privire la scopul și rolul grevei³⁴.

Referindu-se la acest sistem de organizare a grevei, agentul Siguranței nr. 1953 arăta, în nota sa din 16 martie 1929, următoarele: „... în partea de către comuna Buzău, la o distanță de 100 metri de la gura tunelului, sunt un grup de 4—5 case particulare, unde sunt informat că se țin întruniri de către delegații greviștilor, care îndeamnă chiar și pe țărani să nu preia lucrul în tunel, fără avizul lor“³⁵.

Greva lucrătorilor de la tunelul Teliu a fost urmărită în întreaga țară, fapt pentru care ziarele din capitală s-au grăbit să anunțe prematur încetarea ei în 17 martie 1929. Această știre a fost însă dezmințită de ziarul local „Gazeta Transilvaniei“, care arăta că „știrea publicată de ziarele din capitală că greva de la tunelul Teliu este aplanată și că lucrătorii greviști au reluat lucrul este prematură“³⁶. Faptul că într-adevăr greva n-a încetat la 16—17 martie 1929 este subliniat și de nota Siguranței din 16 martie 1929, care amintește desfășurarea din plin a grevei în aceste zile. Mai mult decît atît, într-o altă notă a Siguranței din 18 martie 1929, se arată că: „Ieri 17 martie — la orele 14,30 — individul Vereb Ștefan împreună cu alți 20 de muncitori s-au adunat în fața biroului firmei de la tunel și pretindeau firmei să le achite salariile pe luna februarie a.c.“³⁷.

Greva de la tunelul Teliu a încetat abia în ziua de 18 martie 1929, după o lună și jumătate de la izbucnirea ei, lucrul fiind reluat în ziua respectivă de un număr de 130 de muncitori, alți 70 de muncitori reluîndu-l în

³⁰ Arh. st. Brașov, fond Prefectura, inv. 146 din 14 martie 1929, f. 2.

³¹ Ibidem.

³² Ibidem, inv. nr. 148, din 16 martie 1929, f. 2.

³³ Ibidem.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Ibidem.

³⁶ „Gazeta Transilvaniei“, nr. 29, din 17 martie 1929.

³⁷ Arh. st. Brașov, fond. Prefectura, nota Siguranței nr. 2280, din 28 martie 1929.

schimbul de noapte³⁸. În zilele următoare, de 19 și 20 martie 1929, și restul muncitorilor și-au reluat activitatea.

În vederea prevenirii acțiunilor greviste în viitor, firma a luat o serie de măsuri, între care neprimirea la lucru a frunțașilor grevei: F. Cubet, I. Brătianu, E. Domokos, S. Tamaș, Al. Busuioc, G. Sîrb, I. Albu, S. Petricianu, A. Kapic, Șt. Vereb, A. Zlăgăneanu, I. Pirik, I. Rusu și I. Blaj³⁹.

Greva muncitorilor de la tunelul Teliu reprezintă una din primele acțiuni de luptă ale clasei muncitoare din județul Brașov și din România în perioada 1929—1933. Desfășurarea ei ilustrează forța organizatorică a P.C.R. în cadrul luptelor muncitorești din perioada crizei economice și, totodată, solidaritatea muncitorilor din alte întreprinderi și centre cu greviștii, cu cauza lor dreaptă, prin acțiunile de solidarizare, cât și prin ajutorul moral și material acordat acestora. Greva de la Teliu a relevat, de asemenea, necesitatea, importanța luptei comune a muncitorilor români și unguri pentru drepturile lor, pentru o viață mai bună.

Luptele greviste din județul Brașov, din perioada anilor 1929—1933, s-au împletit organic cu grevele muncitorilor din întreaga țară, avînd drept scop ieșirea pe cale revoluționară din criză.

³⁸ Arh. st. Brașov, fond. Prefectura, inv. nr. 156, din 29 martie 1929, f. 2.

³⁹ Ibidem.